

INLEIDING

DEZE dialect-atlas van Noord-Brabant verschijnt als negende deel in de *Reeks Nederlandse Dialect-atlassen* die al vóór 1925 door Dr E. BLANCQUAERT, hoogleraar aan de universiteit te Gent, ontworpen is. Evenmin als de bondige titels van de vorige delen, is deze titel geheel en al adaequaat, zoals reeds bij de eerste aanblik van de kaarten duidelijk is. Maar wegens het gemak van citeren en terwille van de overeenkomst met de namen van de andere delen van deze reeks, getroosten wij ons deze kleine onnauwkeurigheid. Nog vóór de tweede wereldoorlog, in het najaar van 1938, werd ik door Prof. BLANCQUAERT uitgenodigd, dit deel voor zijn reeks samen te stellen. Kort daarop ben ik ter nadere instructie aanwezig geweest bij zijn opname te Berchem en weer enige tijd later deed ik met hem de eerste opname te Roosendaal. Dialectonderzoek „im Gelände” leent zich echter minder voor de wintermaanden. Vandaar dat gedurende die winter alleen opnamen voor Kruisland en Etten volgden. Ook de volgende zomer was ik met ander werk in de weer, zodat er in de opnamen geen schot kwam. Toen vielen op 10 Mei 1940 de Duitsers Nederland binnen. Voorlopig zette ik dit werk stop. In de eerste maanden raasde de oorlog nog op het vasteland. Men mocht 's avonds niet meer na een bepaald uur op straat. De nachtelijke verduistering weerhield me van het reizen bij avond. Trein- en busverkeer werd steeds beperkter. In 1942 werd ik voor vijf maanden en vijf dagen in gijzeling gezet. Daarna moest ik mij wekelijks aanmelden; zoniet, dan zou ik opnieuw in hechtenis genomen worden. Het reizen per fiets ging wegens de bandenschaarste ook niet meer. Bovendien waren de distributiebonnen een lelijke handicap.

Voegt men bij dit alles nog het feit dat Roosendaal constant gevaar voor bombardementen bood, zodat ik praktisch niet van huis kon, op den duur de verkeersmiddelen ook voor de geallieerde vliegtuigen niet veilig waren, dat ik na mijn gijzeling steeds op mijn verzoeken om toelating in de „sperrgebiete” een afwijzende beschikking ontving, bovendien het feit dat de bewogenheid van de tijden het moeilijk maakte, toegewijde, aandachtige zegslieden te vinden, dan meen ik voldoende verklaard te hebben, hoe het komt dat mijn onderzoek tot na Duitslands capitulatie stil heeft gestaan. De opnamen zijn dus bijna alle in 1947, 1948 en 1949 gedaan.

Het gebied dat ik onderzocht heb, omvat, zoals de kaarten tonen, het grootste deel van West- en Midden-Noord-Brabant en de daarbij aansluitende streken van Zuid-Holland (voornamelijk de eilanden) en Gelderland.

Verscheidenheid was er dus bij het onderzoek genoeg: Hollandse, Gelderse, Middenbrabantse en Westbrabantse dialecten, zelfs nog een enkel Zeeuws, dat van Ooltgensplaat. In hoeverre ik met enig vertrouwen die Babylonische

taaltoestand tegemoet kon treden, moge blijken uit het volgende : Mijn vader sprak van huis uit Zeeuws-Vlaams (Hoofdplaats), mijn moeder Baronies (Wagenbergs), mijn vrouw Peellands (Astens). Zelf ben ik geboren in Fijnaart, waar ik van mijn schoolmakkers zes jaar lang onvervalst Westhoeks heb gehoord en geleerd. Daarna kwam ik in Rolduc, waar ik om zo te zeggen met elk Limburgs dialect althans enigermate vertrouwd raakte. En meer dan elf jaar was ik aan de lycea te Roosendaal, die als streekscholen mij ook allerlei tongvallen te horen gaven. Bovendien getuigen verschillende van mijn boeken ¹ en artikelen wel dat ik steeds belangstelling voor dialectonderzoek heb gehad.

Voor de techniek van het onderzoek heb ik in grote lijnen de beginselen van BLANCQUAERT gevolgd, die hij onlangs nog eens in een voordracht voor de Koninklijke Vlaamse Academie voor Taal- en Letterkunde heeft uiteengezet ². Waar ik daarvan afwijk, is het steeds ogenblikkelijk duidelijk.

De keuze van de te onderzoeken plaatsen werd door deze beginselen bepaald. Alle gemeenten van meer dan 2.000 inwoners zijn zonder uitzondering onderzocht. Kwam ik echter gemeenten van minder inwoners tegen, dan zorgde ik dat in elk hokje van de kaart toch minstens drie of vier opnamen geschieden. Anders zou het net te wijdmazig geworden zijn. Bovendien heb ik verschillende malen als ik belangrijke afwijkingen vermoedde nog enkele opnamen meer gedaan. Zodoende zijn er in het geheel 104 plaatsen.

Het thans hier bewerkte gebied sluit in het westen aan bij dat van de *Dialect-atlas van de Zeeuwsche Eilanden* en in het zuiden bij de provincie Antwerpen, waarvan — naar ik onlangs vernam — de atlas ook eerlang persklaar zal zijn. De verschijning van dit deel betekent dus een aansluiting ook in geografisch opzicht bij het samenhangend gebied, welks dialecten thans in circa duizend opnamen voor ieder open en bloot liggen.

Wat de vragenlijst betreft, aanvankelijk heb ik die gebruikt, welke in de *Dialect-atlas van de Zeeuwsche Eilanden* afgedrukt staat. Maar, aangepast als deze slechts was aan het Zeeuws, voldeed ze mij ook niet geheel. Wanneer een bepaald gegeven er moeilijk uit te trekken was, ging ik vaak maar door om mijn zegslieden niet te ontstemmen. Ook vond ik het niet nodig, zelfs soms ongewenst, me letterlijk aan de tekst te houden. Ik meen nl. dat een dialect-onderzoeker weliswaar niet moet suggereren, doch zeker mag stimuleren en steeds leek het me ook gewenst, mij zelf in de zinnnetjes zoveel mogelijk aan het streekeigen aan te passen. Het is mij nl. geregeld overkomen dat zegslieden bekenden dat mijn voorkomen alleen al hun uit de dialectsfeer trok. Nieuw was dat niet voor mij. Toen ik jaren geleden in de Marollen te Brussel bij een Vlaamse winkelierster op dialectonderzoek was, verviel ze geregeld in het Frans. Ik zag er niet als een Brusselse Vlaming uit, zodat ze automatisch in het Frans, haar cultuurtaal, verviel. Bij PÉE lees ik, dat hij, blijkbaar om dezelfde reden, bij zijn onderzoek in West-Vlaanderen door onderwijzers de zinnnetjes zoveel mogelijk liet voorzeggen in het plaatselijk of een althans er nauw mee verwant dialect. Zo weinig hechtte hij ook aan de letterlijke tekst dat hij in Frans-Vlaanderen de zinnen zelfs in het Frans voorzei.

¹ *Onderzoek naar de dialectgrenzen in Noord-Brabant*, 1937 ; *Betekenis en mogelijkheden der heemtaalkunde*, 1939 ; *De Nederlandse dialecten*, 1941 ; *Studies over het Achthuizens dialect*, 1946 ; *Wezen en waarde van het dialect*, 1948 ; *Taalgeografie en interne taalkunde*, 1951.

² F. BLANCQUAERT, *Na meer dan 25 jaar dialect-onderzoek op het terrein*, 1948.

Met deze „Zeeuwse” vragenlijst heb ik, mij zelf de nodige vrijheden veroorlovende, de opnamen gedaan in Fijnaart, Oud-Gastel, Kruisland, Roosendaal, Waalwijk, Drunen, Vlijmen, Etten, Chaam, Beek, Wagenberg, Breda, Teteringen, Oosterhout, Kaatsheuvel, Loon-op-Zand en Udenhout. Toen hield BLANCQUAERT met de medewerkers en vermoedelijke medewerkers van zijn reeks een bespreking te Amsterdam, waarbij ik ook aanwezig kon zijn. In onderling overleg is daar voor Noord-Nederland een standaardvorm voorgesteld, die men in BLANCQUAERT's *Na meer dan 25 jaar dialect-onderzoek op het terrein* afgedrukt vindt. Overigens werd op die bijeenkomst geconstateerd dat ieder dialect weer afwijkingen kon veroorzaken. Voor mij zelf heb ik toen een weer in kleinigheden afwijkende standaardlijst opgesteld, die hierachter afgedrukt is ¹.

Het aantal inwoners wordt medegedeeld naar de stand op 1 Jan. 1946. De cijfers zijn overgenomen uit *Nederlandsche Staatsalmanak voor iedereen*, jaargang 1947.

De keuze van de zegslieden is een uitermate belangrijke schakel in het onderzoek. Kan men in deze een vaste lijn volgen? Men kan beginselen opstellen, maar zal op de meest onverwachte ogenblikken water in de zuivere wijn moeten doen. Dat is in deze atlasreeks al meer gebleken. In het derde deel bekent BLANCQUAERT dat hij meer dan tevoren schoolgaande kinderen heeft moeten ondervragen en ik meen dat het er in de Zeeuwse atlas niet beter op geworden is. In de dialect-atlas van West- en Frans-Vlaanderen heeft PÉE het soms met één zegsman afgewerkt, iets waartegen BLANCQUAERT eigenlijk principieel gekant is. Zelf heb ik dan ook in mijn hele praktijk steeds op mijn gezond verstand en intuïtie vertrouwd. Immers de theorie plaatst ons steeds voor tegenstrijdigheden. Sommige schoolkinderen brengen er niet veel van terecht, spreken te zeer de schooltaal of menen zelfs soms, u naar de mond te moeten praten, maar toch heb ik er, bijv. in Gelderland, meer dan eens pracht-opnamen mee gedaan. Verschillende malen gaven de mannen betere antwoorden dan hun vrouwen, maar zeker niet minder vaak wonnen de dames het van de heren. Soms denkt men wel eens bij het onderzoek : als er nu eens een heel oude man bij zou zitten, kreeg ik het misschien nog wel anders te horen : maar meer dan eens vallen de inlichtingen van oude mensen toch weer tegen : het onderzoek vermoeit hen te zeer. Met hun tandenloze mond spreken ze te onduidelijk of ze hebben te weinig ontwikkeling en begrijpen niet precies waar het om gaat.

Men kan eigenlijk alleen maar zeggen dat intellect, pienterheid, bij de proefpersoon van het hoogste belang is. Dat element is dan ook voor mij bijna steeds doorslaggevend. Daarbij is het dan ook allerminst een nadeel

¹ Men begrijpt dat ik bij het gebruiken van confessionele termen als vroegmis, lof, processie, pastoor, rekening gehouden heb met de streek en de mentaliteit van mijn zegslieden speciaal, en vaak niet de katholieke, maar de corresponderende protestantse begrippen navroeg. Het zinnetje : *een getrouwde vrouw moet kunnen naaien* heeft in Nederland in sommige milieus een obscene betekenis. Vandaar dat ik het vaak verving door : *een getrouwde vrouw moet van alles kunnen*, en daarna *naaien* afzonderlijk vroeg. Ook plaatsnamen als Boom en Nieuwpoort werden wel door andere vervangen. De woorden *beschermen*, *bereiden* en *boomkweker* werden door sommigen wel « vertaald », maar zullen vaak niet tot hun levende woordenschat behoord hebben. Vervolgens werden *kleppen* en *luiden* niet steeds uiteengehouden. De werkwoordsvragen nr 113, 114, 136 en 137 tenslotte baarden mij ook al die zelfde zorgen waar PÉE over klaagde.

dat de zegsman enig onderwijs heeft genoten, hoe paradoxaal dit ook klinkt. Anders loopt men constant het gevaar dat er cultuurtaalelementen in de antwoorden binnendringen, doordat de zegsman de taalsferen niet uiteen weet te houden. Ik heb het jaren geleden eens beleefd dat een oud vrouwtje uit Drongelen mij ervan probeerde te overtuigen dat *gelove* er ouderwets was dan *geleuve* en dat men nu *geleuve* ging zeggen : „maar dat was den hoogmoed, die dat deed”. Vervolgens zijn heel belangrijke factoren : de welwillendheid, en niet te vergeten : het beschikken over veel vrije tijd, het al van vroeger belangstellen in dialect-verschillen, en het feit dat men ter plaatse geboren is of althans in zijn allereerste levensjaren er is komen wonen. Natuurlijk zal de onderzoeker er meestal mee gebaat zijn, dat hij zich zo veel mogelijk aan zijn zegslieden assimileert niet alleen in taal, maar ook in zijn andere gedragingen. Overigens komt men met zijn zorgen om het beschavingskleed uit te trekken wel eens voor verrassingen te staan. Ik had in Haaften de hulp ingeroepen van het hoofd der school maar de zegslieden die hij mij opgegeven had, waren bij mijn aankomst niet thuis. Ze bleken al voor dag en dauw vertrokken. Ik ben nog steeds in het onzekere of ze vonden dat ze belangrijker dingen te doen hadden — het was de tijd van de aardbeienpluk — dan wel of ze het vergeten waren, dan wel of de angst ze de benen had doen nemen. Nadat ik al eens in het openstaand huis had rondgeneusd, was ik langs achteren omgelopen en toen in een steegje terecht gekomen waar ik in een ommezentje in een kring van laat me maar zeggen : belangstellende vrouwen stond. En waar dacht u dat ze mij toen op taxeerden? Toen er al een heel troepje om me heen stond, drong er een die pas aankwam, zich wat naar voren en vroeg me aarzelend : „Is het zeker voor stomen of verven?” Waarschijnlijk is de tamelijk nieuwe regenjas die ik over mijn arm droeg de hoofdoorzaak van de vergissing geweest.

Nog schoner trof ik het in een plaatsje dat ik nu maar niet zal noemen. Ik zou er om kwart over één zijn in een eenvoudig arbeidersgezin. Toen ik er aankwam zat de familie in de keuken nog aan de maaltijd. Aan gastvrijheid geen gebrek, want een reizende marskramer at gewoon aan tafel mee. Later op de middag hoorde ik van de familie dat de kastjesman, die niet op de hoogte was geweest van mijn komst, mij voor een collega had aangezien. Mijn koffertje had hem nl. achterdochtig gemaakt. Assimilatie of niet? Terwijl ik met de opname bezig was zat aan dezelfde tafel opoe met een drie-jarig kleinkind te spelen, waarbij ik ook van tijd tot tijd betrokken werd : *tu mæn - ne.m zə mar me.i*, of als opoe een bal had weggemoffeld en het kind er naar zocht : *də mæn het əm* ; die man, dat was ik.

Gaarne erken ik het grote belang dat er een tweede persoon voor de controle aanwezig is. De beste breister toch laat wel eens een steek vallen. Maar soms was het zo moeilijk iemand te vinden dat ik daar wel eens in transigeerde. Mijn allereerste opnamen heb ik ook met één proefpersoon gedaan. Dat komt doordat ik toen met de leider van de reeks daarover geen afspraak had gemaakt. En vroeger had ik zelf dat punt niet zo belangrijk gevonden. Trouwens JABERG en JUD nemen voor de *Sprach- und Sachatlas Italiens und der Südschweiz* evenals GILLIÉRON en EDMONT dat deden voor de *Atlas linguistique de la France* telkens ook slechts één proefpersoon.

Daar komt nog bij, dat ik in de omgeving van Rotterdam meestal maar

weinig aandrang op een tweede proefpersoon. Ten eerste omdat de dialecten daar relatief genomen weinig van het A. B. afwijken. Dat geeft dan aan de zegslieden weinig voldoening en men heeft al moeite om ze van het nut te overtuigen. Brengt men er dan nog een tweede persoon bij, dan verslapt de aandacht geheel en vermindert de bereidheid om de zinnetjes geheel uit te spreken. Maar in de tweede plaats staat men daar ook heel anders tegenover het dialect dan in Brabant of Gelderland. Men is zich veelal niet bewust dat men dialect spreekt, ofwel men beschouwt het dialect van zijn dorpsgenoten als onbeschaafd. Toen ik in Arkel, dat trouwens wel wat verder van Rotterdam affligt, trachtte een zegsman te vinden kreeg ik aanvankelijk het volgende antwoord per post terug : „Als antwoord op uw schrijven diene, dat er geen Arkels dialect bestaan. Wat de meeste mensen hier praten is plat Hollands. Dialect, zoals in sommige streken van ons land gesproken wordt, is hier niet. U zou dus vergeefs komen.” Een soortgelijk schrijven gewerd mij bij mijn eerste pogingen om in Rhoon vaste voet te krijgen : „Ik heb hier weinig of niets van dialect bemerkt. En ik heb bij dezen en genen geïnformeerd ten einde iemand te vinden, die dialect spreekt, maar ik heb niemand ontdekt.” Bij een notabele uit Poortugaal weerom hetzelfde geluid : „Met genoeg zal ik U a. s. dinsdag ontvangen. Of ik u een dialect-sprekende persoon kan leveren, zal ik proberen, maar zeker ben ik hiervan niet.” Later zei hij, toen ik hem op enkele locale bijzonderheden wees : „Is het nu dialect of plat?” Tenslotte nog een stem uit „Nieuw-Lekkerland”, al verdenk ik die er wel enigszins van dat die zich er met een Jantje van Leiden van af wilde maken : „Naar aanleiding van Uw kaartschrijven dd. 29 April 1949... delen wij U mede, dat ons van dialecten hier ter plaatse niets bekend is. Het is ons dan ook niet mogelijk enkele personen te vinden die U daarbij van dienst zouden kunnen zijn.” Het noodlot wilde dat in het aangrenzende Lekkerkerk mij juist werd medegedeeld dat niemand er het A. B. sprak, zoals men in de fonetische lijsten kan constateren. Alles bijeen begrijpt men dat mensen die zich niet bewust zijn dat ze dialect spreken voor ons onderzoek geheel niet deugen. Ze hebben blijkbaar geen taalknobbel of althans in zake dialect een „vals geweten”. Van de andere kant brengt de waardering van dialect als onbeschaafd met zich mee dat de echte dialectspreker er zich voor schaamt. Met veel tact kan men dan in een tête-à-tête een eenvoudige nog wel over zijn valse schaamte heenbrengen, maar tegenover een derde willen ze dan toch maar liever niet als een specimen van dialect, d. i. onbeschaafd, doorgaan.

Nog veel groter worden de moeilijkheden om in een grote Hollandse stad nog iets van het oude te betrappen. Niet alleen dat er niet zo heel veel autochthonen zijn, maar het contact met de beschaving werkt daar intenser door. Voor Delfshaven, dat al jaren lang door Rotterdam geannexeerd is en volkomen in de stad ligt, had ik Dr C. C. DE BRUIN aangeklampt, die al lang in Rotterdam les geeft. Deze schreef mij : „Het viel mij moeilijk een Delfshavense dialectspreker te vinden. Het adres dat ik ten langen leste vond, is dat van een onderwijzer, in dat stadsdeel geboren en getogen.” Deze onderwijzer zou mij dus helpen, maar toen ik contact met hem opnam liep het mis. „Over het mij telefonisch gedane verzoek van Dhr C. C. DE BRUIN en het schriftelijke van U heb ik rijpelijk nagedacht. De moeilijkheid voor mij is, dat ik gaarne iemand (dus ook u) van dienst wil zijn, doch dat ik in dit geval de

onmogelijkheid ervan inzie. Ik ben 52 jaar, geboren Delfshavenaar, heb zonder onderbreking in Oud-Delfshaven gewoond, doch heb nooit een Delfshavens dialect kunnen constateren. Naast mij woont een 70-jarige... geboren Delfshavense, altijd in Delfshaven woonachtig geweest... doch ook zij zegt, dat niet van een „dialect” kan gesproken worden. Ik heb meer ontwikkelde Oud-Delfshavenaars gepolst... doch ook dezen gaven als hun mening te kennen, dat er geen uitgesproken Delfshavens dialect bestaat. Wij zijn van oordeel, dat een eventuele overkomst van U naar Rotterdam-West op een teleurstelling voor U moet uitlopen.” Ik heb toen weer maar bij DE BRUIN aangeklopt, maar onder zulke omstandigheden durft men niet om twee dialectsprekers tegelijk te vragen. Onnodig te zeggen dat ik ook in de andere gevallen mij nooit door dergelijke uitspraken liet ontmoedigen, maar verder zocht en steeds slaagde.

Het fonetisch schrift dat bij de opnamen gebruikt is, is hetzelfde als van de vorige atlassen. Alleen heb ik geen gebruik gemaakt van het streepje onder de spraakklanken, dat de vocalisering moest aanduiden, waardoor r, l en de nasalen vaak syllabische waarde verkrijgen. Ik acht het nl., wat mij betreft, niet wel mogelijk om van de klankindruk deze syllabische waarde af te leiden ¹. Niet te veel waarde moet men hechten aan het al dan niet aaneengeschreven zijn van woorden. Ik ben daarbij op mijn subjectieve gehoorsindruk afgegaan en heb wat ik als een fonetische eenheid waarnam, aaneengeschreven en wat dit niet bleek te zijn in mijn optekening gescheiden ².

Zoals bij de vorige atlassen, is de hier gebruikte kaart een fragment van de grondkaart, uitgevoerd in opdracht van de Koninklijke Commissie voor Toponymie en Dialectologie te Brussel en van de Dialectencommissie der Koninklijke Akademie van Wetenschappen te Amsterdam. De nummers der plaatsen zijn die van het *Systematisch en alfabetisch register van plaatsnamen voor Noord-Nederland, Zuid-Nederland en Fransch-Vlaanderen* ³. Ook voor de spelling van deze namen volgde ik de daar gebezigde schrijfwijze. Enkele door mij onderzochte plaatsen kwamen op die kaart niet voor. Daarvoor heb ik dus zelf de nummers vastgesteld. Het betreft K 76c Gellicum, K 130a Raamsdonksveer, K 177c St.-Willibrord en K 120b Well.

Het werk aan deze dialect-atlas is mij aanzienlijk verlicht door de hulp van tal van goede vrienden. Het is niet doenlijk, hier allen te vermelden die mij bruikbare aanwijzingen hebben gegeven. Maar ik kan toch niet buiten een hartelijk woord van erkentelijkheid aan Mej. Dr Joh. DAAN te Amsterdam, Dr J. DELLEPOORT te Nieuw-Ginneken, Dr C. C. DE BRUIN te Barendrecht, en Frater ADJUTOR te Tilburg, die mij in heel wat dialectsprekende milieus geïntroduceerd hebben.

Dialectonderzoek brengt zijn eigenaardige moeilijkheden mee. Ik herinner me nog dat ik in de donkere avond naar Buurmalsen ging. Ik wist alleen dat ik er bij een zekere G. HARKERT moest zijn maar hoopte het wel te zullen klaarspelen. Toen ik echter in de bus eens informeerde bleek dat de naam er

¹ Vgl. P. C. PAARDEKOOPEL, *De lettergreep en z'n begrenzing*, N. Tlg., 1949, 239.

² Vgl. W. PÉE, *Dialect-atlas van West-Vlaanderen en Fransch-Vlaanderen*, I, 1946.

³ W. PÉE en P. J. MEERTENS, *Dr. L. Grootaers' en Dr. G. G. Kloeke's systematisch en alfabetisch register van plaatsnamen voor Noord-Nederland, Zuid-Nederland en Fransch-Vlaanderen*, herzien en bijgewerkt, *Hand. Kon. Com. Top. Dial.*, VIII, 1934, 149-260.

niet bestond. Wel woonden er verschillende HAKKERT's, maar weer geen met de voorletter G. Aangezien ik verder geen adres had en ook het beroep van de mensen niet kende, zag de zaak er vrij somber uit. Maar toch ben ik zonder enige vertraging op tijd aangekomen. En de mensen stonden me heus niet aan de bus op te wachten. Ook betrof het geen onderwijzer, waar men meestal in de eerste plaats aan denkt. Men mag vooral bij dialectonderzoek aan het leven niet te hoge eisen stellen wat het comfort betreft. Soms krijgt men streken te bereizen waar het aantal openbare vervoersmiddelen uitermate gering is, of zelfs geheel ontbreekt. En daar een fiets op verre afstand niet altijd een gemak en een voordeel is, zag ik er vaak geen andere raad op, dan om van de ene plaats naar de andere te wandelen, meermalen met bagage er bij. Zo ben ik eens in de middaguren van Leerdam naar Nieuwland gelopen (6.4 Km.), een andere maal voor dag en dauw van Meteren naar Est, weer bij een andere gelegenheid laat in de avond van Almkerk naar Nieuwendijk om de laatste bus nog te halen.

Vaak heb ik op de meest onverwachte ogenblikken hulp gekregen. Eens toen ik, omdat ik overvloed van tijd had, door een verrukkelijk najaarsweer van het dorp Lage-Zwaluwe naar het station wandelde — een uurtje lopen ongeveer — stopte er een grote luxewagen en ik kon instappen. Het was N. B. nog wel een garagehouder. Nog beter kwam het me gelegen toen ik eens op een vreselijke regendag in Numansdorp zat en nog verder door moest naar Zuid-Beierland. Mijn onvergetelijke zegslieden, die ik van te voren nooit gezien had, wisten het toen zo aan te leggen dat mijn zegsman in laatstgenoemde plaats, voor wie ik eveneens verder een onbekende was, mij met zijn wagen kwam afhalen, nog wel met de belofte, dat hij me ook weer terug zou brengen. Neen, ik heb over gastvrijheid geen klagen gehad. Soms was het zelfs wel eens lastig. Toen ik in datzelfde Numansdorp aankwam had ik drie kwartier tevoren gegeten. Maar daar had men juist met het eten gewacht totdat ik er zou zijn. Ik heb toen echter na de soep maar een gangetje overgeslagen.

Een bijzondere vermelding verdient het onderwijzend personeel. Eén schoolhoofd schreef me eens „Tot mijn spijt kan ik u onmogelijk ontvangen ; daar ik als Hoofd der School 41 kinderen in mijn klas heb, kan ik mijn tijd maar niet op willekeurige wijze besteden aan dialect.” Het is echter de enige onderwijzman geweest die mij finaal in de steek liet. Ook waren het *Dagblad de Stem* en het *Brabants Nieuwsblad* steeds bereid mijn oproepen om medewerking te plaatsen. Alleen *Het Nieuwsblad van het Zuiden* wees mijn verzoek van de hand omdat mijn oproep te veel de vorm zou hebben van een advertentie.

Maar het dankbaarst blijf ik de velen die zich als zegsman hebben beschikbaar gesteld en hun geduld en vrije tijd wilden opofferen.

De onkosten van het onderzoek heb ik ten dele kunnen bestrijden uit subsidies die mij door het Thijmgenootschap en de Nederlandse Organisatie voor Zuiver Wetenschappelijk Onderzoek verleend zijn.

A. WEIJNEN